

Yttrande över Statens institutionsstyrelses utkast till föreskrifter om anvisning av plats för unga och placering av dömda på särskilda ungdomshem och om vissa befogenheter på sådana hem

(1.7.1-33-12)

Riksdagens ombudsmän (JO) har beretts tillfälle att lämna synpunkter på rubricerat utkast till föreskrifter. Utifrån de aspekter som JO främst har att beakta vill jag framföra följande.

Utkastet till föreskrifter har remitterats med reservation för att riksdagen antar regeringens förslag i prop. 2023/24:81 Begränsningar och kontroll i fråga om elektroniska kommunikationstjänster och besök på särskilda ungdomshem, och att regeringen därefter beslutar om förordningsändringar. Det framgår inte av remissen vilket eller vilka befintliga eller föreslagna bemyndiganden som Statens institutionsstyrelse (SiS) stöder sig på när myndigheten meddelar föreskrifterna. Det är en brist som försvårar för remissinstanserna att bilda sig en klar uppfattning om de remitterade förslagen till föreskrifter.

Av de skäl som redovisas nedan avstyrker jag de föreslagna föreskrifterna.

I mitt yttrande över promemorian Utökade befogenheter på särskilda ungdomshem och LVM-hem (Ds 2023:20), dvs. den promemoria som ligger till grund för regeringens proposition, hade jag inga invändningar mot förslagen i sak, men jag konstaterade bl.a. att tillämpningen av den föreslagna lagstiftningen kräver såväl kunskaper som resurser. Jag ställde mig frågande till om SiS har eller kommer att hinna skaffa sig den kompetens och de resurser som i övrigt behövs för att kunna fullgöra de utökade arbetsuppgifterna. En utmaning här är bl.a. att den personal som ska tillämpa de nya bestämmelserna kommer att behöva göra rättsliga bedömningar av svårare slag som kommer att ställa höga krav på deras kompetens (se JO:s ärende med dnr R 57-2023).

I den nämnda promemorian föreslogs ett ikraftträdande den 1 juli 2024. Nu föreslås att föreskrifterna ska träda i kraft ännu tidigare. Jag kan inte se att de närmare skälen för det angetts. Med det förslaget kan jag konstatera att SiS tidsmässiga marginaler att säkerställa en enhetlig rättstillämpning framstår som än mer begränsade.

Jag kan samtidigt konstatera att de föreslagna föreskrifterna är komplicerat utformade, och därför inte kan sägas leva upp till de krav på tydlighet och förutsebarhet som rimligen behöver ställas från ett rättssäkerhetsperspektiv. Bestämmelserna i 3 – 5 §§ i utkastet till föreskrifter utgör undantag från de långtgående begränsningar som föreslås gälla vid användande av elektroniska kommunikationstjänster. Tillämpningen av bestämmelserna förutsätter som jag ser det att flera olika slags avvägningar och bedömningar ska göras. Dessa är dessutom relativt komplexa till sin art. De tillämpningssvårigheter som jag ser framför mig kan exemplifieras med hur 3 och 4 §§ utformats.

I 3 § första stycket anges vissa situationer när elektroniska kommunikationstjänster får användas. I andra stycket anges att den användning som avses i första stycket får medges endast under vissa förutsättningar, nämligen att användningen enligt första stycket är särskilt angelägen och inte äventyrar säkerheten eller ordningen på det särskilda ungdomshemmet. Det är oklart om avsikten är att tillåta användningen generellt, eller om det ska krävas att beslut fattas i enskilda fall och vem som i så fall ska fatta besluten. När det gäller 4 §, som får antas innebära ett generellt undantag, framgår det inte vem som ska göra den bedömning som krävs enligt det andra stycket i den paragrafen, dvs. avgöra om säkerheten eller ordningen på det särskilda ungdomshemmet äventyras. Det är också oklart när den bedömningen ska göras, och om det, beträffande den frågan, ska fattas ett generellt beslut eller ett beslut i det enskilda fallet. Det går inte heller att förstå varför det i 3 § anges att användningen ska vara särskilt angelägen, utan att det är ett krav i 4 §, trots att bestämmelserna sannolikt stöder sig på samma bemyndigande, dvs. det som föreslås i propositionen.

Yttrandet har beslutats av JO Thomas Norling. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Isabella Bjurling Willis har föredragit ärendet och byråchefen Christina Fredin har deltagit i beredningen.